

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

ГРИЩУК ГАЛИНА МИКОЛАЇВНА

УДК 343.213.3

**КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА
ІНСТИТУТУ ВИДАЧІ ОСІБ, ЯКІ ВЧИНИЛИ
КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ**

12.00.08 – кримінальне право та кримінологія;
кримінально-виконавче право

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Київ – 2017

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки, Міністерство освіти і науки України

Науковий керівник кандидат юридичних наук, доцент
Кісілюк Едуард Миколайович,
Національна академія внутрішніх справ,
професор кафедри кримінального права

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор

Лихова Софія Яківна,

Навчально-науковий Юридичний інститут

Національного авіаційного університету,

завідувач кафедри кримінального права і процесу

кандидат юридичних наук

Колб Іван Олександрович,

Прокуратура Київської області,

заступник начальника відділу нагляду

за додержанням законів при виконанні

судових рішень у кримінальних провадженнях

та інших заходів примусового характеру

Захист відбудеться «5» жовтня 2017 р. о 14⁰⁰ год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.007.03 у Національній академії внутрішніх справ за адресою: ДП–680, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Національної академії внутрішніх справ за адресою: ДП–680, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

Автореферат розісланий «4» вересня 2017 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

С.Г. Братель

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сьогодні спостерігається активізація взаємодії міжнародного та вітчизняного кримінального права, спрямована на об'єднання зусиль держав в боротьбі зі злочинами. Така співпраця стала підґрунтям для удосконалення правил надання правової допомоги і видачі осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення, а також для подальшого розвитку інституту екстрадиції.

Прагнення кожної з держав до протидії злочинній діяльності є базисом для укладення відповідних міжнародних угод, у яких особливої уваги заслуговує екстрадиція як інструмент забезпечення невідворотності покарання і відповідальності винних. Але на заваді розвитку нормативного регулювання інституту екстрадиції постає національна специфіка процедури видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, що знаходить відображення у відповідному законодавстві України. Так, проблематика формування і закріплення інституту екстрадиції у вітчизняному законодавстві зумовлена відсутністю до недавнього часу в кримінальному процесуальному законодавстві України норм, спрямованих на правове регулювання відповідних відносин у цій сфері. Відповідно до статистичних даних Генеральної прокуратури України (ГПУ), у 2013 р. до ГПУ від іноземних установ надійшло 104 звернення щодо екстрадиції, з них 76 – виконано; у 2014 р. надійшло 61 звернення, виконано – 85; у 2015 р. – надійшло 81 звернення, виконано – 45; у 2016 р. – надійшло 125 звернень, виконано – 107. Натомість, уповноваженими органами України для направлення до іноземних установ у 2013 р. було підготовлено 260 звернень, надіслано – 258, виконано – 171 звернення; у 2014 р. – підготовлено та надіслано 158 звернень, виконано – 109; у 2015 р. – підготовлено та надіслано 118 звернень, виконано – 109 звернень; у 2016 р. – підготовлено 151 звернення, надіслано – 148, виконано – 98 звернень¹.

Питання екстрадиції та її правової природи у кримінальному праві досліджували такі правознавці, як С. С. Беляєв, О. І. Бойцов, Р. М. Валєєв, Ю. Г. Васильєв, С. М. Вихрист, В. М. Волженкіна, Л. Н. Галенська, Г. В. Єпур, С. П. Кучевська, Ю. В. Минкова, С. С. Нестеренко, І. В. Озерський, Ю. А. Пономаренко, Н. А. Сафаров, М. П. Свистуленко, Л. А. Філянїна.

Питання галузевої належності інституту екстрадиції є дискусійним. Зокрема, 64,5% респондентів проведеного опитування вважають, що він має міжгалузевий характер, 58,2% відносять його до галузі кримінального процесу, а 45% – до галузі кримінального права. Багато спірних питань щодо застосування норм про екстрадицію виникає при реалізації даного інституту в правозастосовній та судовій практиці. Проблема правової природи та місця екстрадиції в системі галузей права багаторазово були об'єктом дискутування багатьох круглих столів та науково-практичних конференцій. Але, незважаючи на це, досліджувані питання кримінально-правової характеристики інституту видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, залишаються мало розробленими та далеко не вичерпаними, що й обумовило вибір теми дисертації.

---

¹ Статистична інформація Генеральної прокуратури України. URL: <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html>.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до: Закону України від 11.07.2001 р. «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки»; Концепції Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, ратифікованої Законом України від 21.11.2002 р.; Концепції реформування кримінальної юстиції України, затвердженої Указом Президента України № 311/2008 від 08.04.2008 р.; Плану заходів щодо реалізації цієї Концепції, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України № 1153-р від 27.08.2008 р.; Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на 2015–2019 роки, затвердженого наказом МВС України від 16.03.2015 р. № 275 (п. 2.8, 7.7), Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2014–2017 роки (п. 1.2.2), а також планами науково-дослідної роботи Волинського національного університету ім. Лесі Українки.

Дисертація затверджена рішенням Вченої ради Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки від 25 жовтня 2013 р. (протокол № 2) та включена Координаційним Бюро Національної академії правових наук України до переліку тем досліджень з проблем держави і права (№ 1056, 2014 р.).

Мета і задачі дослідження. *Метою* роботи є здійснення комплексної та системної кримінально-правової характеристики інституту видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, а також формулювання на цій основі науково обґрунтованих пропозицій для вдосконалення правового регулювання відносин у цій сфері та правозастосовної практики.

Для досягнення поставленої мети були окреслені такі *задачі*:

- визначити теоретико-методологічні засади дослідження кримінально-правової характеристики інституту видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення;
- розкрити та проаналізувати етапи історичного розвитку інституту видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення;
- вивчити питання міжнародно-правового регулювання видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення з можливістю використання результатів позитивного зарубіжного досвіду у вітчизняному законодавстві;
- з'ясувати сутність інституту екстрадиції в правовій системі України;
- виокремити кримінально-правові підстави здійснення видачі особи, яка вчинила кримінальне правопорушення;
- окреслити особливості кримінально-процесуальних засад інституту екстрадиції в Україні;
- дослідити особливості кримінально-виконавчих засад інституту екстрадиції в Україні;
- сформулювати висновки та викласти пропозиції щодо вдосконалення інституту видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення в Україні, як в теоретичному, так і практичному аспекті.

Об'єктом дослідження є кримінально-правові відносини в сфері реалізації інституту видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення.

Предметом дослідження є кримінально-правова характеристика інституту видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення.

Методи дослідження репрезентовані системою загальнонаукових і спеціально-наукових методів, які обрано відповідно до теми, мети і задач дослідження. В роботі використовувалися наступні методи: *діалектичний метод*, відповідно до якого досліджувалися явища вивчалися в єдності їх фактичної суті та юридичної форми, що дозволило розглянути екстрадицію в їх постійному розвитку та виявити обумовленість такого розвитку (всі розділи дисертації); *історичний метод*, який надав можливість відобразити історичні витoki та генезис законодавства України у сфері започаткування та розвитку інституту видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення (підрозділ 1.2); *порівняльно-правовий* – забезпечив аналіз норм зарубіжного законодавства при виявленні подібного та відмінного у чинному законодавстві України про кримінальну відповідальність та кримінальному законодавстві зарубіжних країн у частині регламентації особливостей інституту видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення (підрозділ 1.3); *догматичний метод* та *логіко-юридичний метод* сприяли дослідженню норм Конституції України, законодавства України про кримінальну відповідальність, інших нормативно-правових і підзаконних актів, постанов Пленуму Верховного Суду України, з'ясувати зміст і значення використаних у них понять, виявляти недоліки, обґрунтовувати висновки і пропозиції щодо їх зміни та доповнення (підрозділи 2.1, 2.2, 3.1, 3.2); *системно-структурний метод* використовувався для дослідження конкретних елементів кримінально-правових норм, що регулюють особливості інституту видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення (підрозділи 2.1, 2.2, 3.1, 3.2), *структурно-функціональний метод*, котрий сприяв комплексному дослідженню питань уніфікації норм про екстрадицію (підрозділи 2.1, 2.2, 3.1, 3.2), *метод системного аналізу* використовувався для комплексного розгляду складових предмету дослідження як елементів єдиного цілого (підрозділи 2.1, 2.2, 3.1, 3.2); *соціологічний* та *статистичний методи*, які використовувалися при вивченні, впорядкуванні та аналізі матеріалів практики застосування норм КК України, які регулюють питання екстрадиції, а також при проведенні анкетування практичних працівників правоохоронних органів з питань ефективності застосування кримінально-правових норм про екстрадицію (розділи 1, 2, 3), *метод моделювання* застосовувався для формулювання пропозицій щодо удосконалення законодавства України інституту видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення в Україні, як в теоретичному, так і практичному аспекті (висновки).

Дослідження ґрунтується на роботах Ю. В. Бауліна, П. А. Вороб'я, В. К. Грищука, О. М. Джузи, О. О. Дудорова, Е. М. Кісілюка, І. О. Колба, О. М. Костенка, В. М. Кудрявцева, В. В. Кузнецова, С. Я. Лихової, П. С. Матишевського, М. І. Мельника, В. А. Мисливого, П. П. Михайленка, А. А. Музики, В. А. Навроцького, В. І. Осадчого, М. І. Панова, А. В. Савченка, В. В. Сташиса, С. А. Тарарухіна, В. Я. Тація, В. П. Тихого, А. Н. Трайніна, Є. В. Фесенка, П. Л. Фріса, М. І. Хавронюка, В. В. Чернея, В. І. Шакуна, С. С. Яценка.

Емпіричну основу дослідження склали: 1) статистичні дані Генеральної прокуратури України щодо клопотань про видачу осіб, які вчинили кримінальні правопорушення за 2013-2016 рр.; 2) результати проведеного у 2016 р. анкетування 300 практичних працівників органів досудового розслідування Національної поліції у м. Києві, Волинській, Вінницькій, Дніпропетровській,

Кіровоградській, Миколаївській, Полтавській, Одеській, Рівненській, Харківській, Черкаській, Чернігівській областях щодо реалізації норм законодавства про кримінальну відповідальність у сфері видачі особи, яка вчинила кримінальне правопорушення; 3) вивчені матеріали практики Генеральної прокуратури України, Національного Центрального Бюро Інтерполу України та Національної поліції щодо видачі осіб, які вчинили кримінальні правопорушення.

Наукова новизна одержаних результатів. За своїм змістом та структурою дисертація є одним з перших у вітчизняній юридичній науці комплексним монографічним дослідженням кримінально-правової характеристики інституту видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, після внесення змін до закону про кримінальну відповідальність та кримінального процесуального законодавства України. Конкретний внесок дисертанта в наукову розробку окреслених положень полягає в обґрунтуванні пропозицій, що містять елементи наукової новизни і мають теоретичне та практичне значення, зокрема:

вперше:

- визначено особливості виникнення і розвитку положень закону про кримінальну відповідальність щодо інституту видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення з власною класифікацією етапів їх генези (зародження інституту екстрадиції у ранніх світових цивілізаціях, середньовіччя, Україна під сферою впливу Литви та Польщі, козацька держава, Україна як частина Російської імперії, радянський період, проголошення незалежності);

- виокремлено загальні риси міжнародно-правового регулювання видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення та загальні вимоги до процедури видачі осіб, які вчинили такі правопорушення. А саме, питання про видачу може підніматися лише щодо загально-кримінальних злочинів, що визнаються обома сторонами; у відповідності до норм національного кримінального законодавства, держава, котра просить про видачу особи, повинна провести відповідно до неї кримінальну юрисдикцію; нормами кримінального законодавства обох країн повинно бути передбачено покарання у виді позбавлення волі;

- виділено нормативні підстави міжнародно-правової регламентації екстрадиції осіб, які вчинили кримінальне правопорушення: існування чинного та ратифікованого міжнародно-правового договору як юридичної підстави для надання правової допомоги, забезпечення принципу взаємності у реалізації міжнародно-правових зобов'язань, наявність регламентації вітчизняним законодавством міжнародної правової допомоги;

- конкретизовано функції екстрадиції, здійснивши їх поділ на загальні та спеціальні, а також систематизовано принципи екстрадиції;

- охарактеризовано кримінально-правові підстави екстрадиції: 1) необхідність встановлення співвідношення вчиненого злочину, у зв'язку з яким виникають підстави для екстрадиції, формальним та фактичним критеріям; 2) відповідність дотримання строків давності притягнення до кримінальної відповідальності, передбачених кримінальним законодавством;

- розкрито кримінально-виконавчий аспект екстрадиції, в розрізі якого встановлено, що виконання судових рішень іноземних судів в Україні може здійснюватися лише при дотриманні положень закону про кримінальну відповідальність та норм кримінального процесуального законодавства;

- вироблено низку конкретних законодавчих пропозицій щодо удосконалення змісту ст. 10 КК шляхом зміни її редакції;

удосконалено:

– теоретичні та методологічні засади дослідження інституту видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, на підставі чого запропоновано авторське бачення поняття екстрадиції як передачі іноземній державі особи, яка порушила положення закону про кримінальну відповідальність даної держави, на вимогу останньої для притягнення особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, до кримінальної відповідальності або приведення у виконання вироку суду, що вступив у законну силу;

– кримінально-правову характеристику принципів екстрадиції (принцип невидачі своїх громадян, принцип подвійного інкримінування, принцип подвійної злочинності, принцип невідворотності покарання, принцип мінімального строку покарання, принцип меж кримінальної відповідальності виданої особи, принцип виключення з підстав видачі за вчинення політичного злочину);

– положення стосовно розуміння структурного складу екстрадиційних правовідносин, елементами якого виступають результат діяльності двох держав з приводу видачі особи, яка вчинила злочин, заради досягнення якого між ними встановлювався правовий зв'язок (об'єкт); держави та інші уповноважені суб'єкти міжнародного права (суб'єкт); право держав до видачі осіб, які вчинили злочин як зміст екстрадиційних правовідносин;

– аргументації щодо визнання правової сили вироку іноземного суду на території України у разі санкціонування нормами процесуального законодавства іншої держави визнання і виконання вироків іноземних судів у кримінальних провадженнях;

дістали подальшого розвитку:

– пропозиції про необхідність визнання екстрадиції самостійним і міжгалузевим правовим інститутом, норми якого визначають і регулюють відносини щодо можливості засудженої особи відбувати призначене покарання на території держави, громадянином чи підданим якої вона є;

– положення щодо запровадження в національному законодавстві норм, які б визначали порядок та кримінально-правові наслідки видачі та передачі особи до України;

– доктринальні положення авторського розуміння форм реалізації екстрадиції (видачі, відмови у видачі, тимчасової видачі, відстрочки передачі, передачі, екстрадиційного транзиту).

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що розроблені в дисертації теоретичні положення, висновки і пропозиції використовуються у:

– *законотворчій діяльності* – для вдосконалення закону про кримінальну відповідальність у питаннях про екстрадицію (лист Комітету Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності від 07.07.2016 р.);

– *практичній діяльності* – для правильного та однозначного застосування кримінально-правових норм під час здійснення екстрадиції (акт впровадження Національного Центрального Бюро Інтерполу України від 17.01.2017 р.);

– *науково-дослідній діяльності* – для подальшої розробки теоретичних та прикладних проблем щодо кримінально-правової характеристики інституту видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення (акт впровадження Східноєвропейського Національного університету імені Лесі Українки від 12.04.2017 р.);

– *освітньому процесі* – під час викладення навчальних дисциплін «Кримінальне право. Загальна частина» (акт впровадження Східноєвропейського Національного університету імені Лесі Українки від 12.04.2017 р).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є результатом самостійних наукових досліджень здобувача, у ній викладено наукові ідеї дисертанта, авторський підхід до розробки її основних положень. Основні наукові положення, що характеризують наукову новизну дослідження, теоретичне та практичне значення його результатів, одержані дисертантом особисто.

Із опублікованих за результатами дослідження 18 наукових праць, дві підготовлені у співавторстві з Е.М. Кісілюком. Особистий внесок автора у цих роботах становить 60 %.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації, теоретичні та практичні висновки і рекомендації оприлюднені у виступах дисертанта на: науково-теоретичних конференціях «Актуальні проблеми кримінального права (пам'яті професора П.П. Михайленка)» (м. Київ, 06.12.2013 р., 21.11.2014 р., 20.11.2015 р., 18.11.2016 р.), XI Міжнародній науково-практичній конференції молодих учених «Правове життя: сучасний стан та перспективи розвитку» (м. Луцьк, 27–28.03.2015 р.), IX Міжнародній науково-практичній конференції студентів і аспірантів «Молода наука Волині: пріоритети і перспективи досліджень» (м. Луцьк, 12–13.05.2015 р.), XII Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання реформування правової системи України» (м. Луцьк, 26–27.06.2015 р.), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Кримінально-правові та кримінологічні заходи протидії злочинності» (м. Одеса, 13.11.2015 р.), XIII Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання реформування правової системи України» (м. Луцьк, 24–25.06.2016 р.), Міжнародній науково-практичній конференції ««Кримінально-правові та кримінологічні заходи протидії злочинності» (м. Одеса, 25.11.2016 р.), Міжнародній студентській науковій конференції «Вища освіта – студентська наука – сучасне суспільство: напрями розвитку» (м. Київ, 24.03.2017 р.), Науково-практичній інтернет-конференції «Застосування іноземної мови при викладанні кримінально-правових дисциплін» (м. Київ, 30.06.2017 р.).

Публікації. Основні положення та висновки дослідження висвітлено у 18 публікаціях, із яких п'ять статей видано у вітчизняних наукових фахових виданнях з юридичних наук, затверджених МОН України, одну – в зарубіжному виданні (Республіка Польща), та дванадцять тез доповідей на науково-теоретичних та науково-практичних конференціях.

Структура дисертації. Робота складається із вступу, трьох розділів, що містять сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (346 найменувань на 44 сторінках) та 6 додатків (на 17 сторінках). Загальний обсяг роботи – 252 сторінки, з них основного тексту – 192 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено її зв'язок з науковими програмами, планами, темами, окреслено мету, задачі, об'єкт, предмет і методи дослідження, визначено емпіричну базу, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наведено відомості щодо їх апробації та публікації, вказано на структуру та обсяг роботи.

Розділ 1 «Теоретико-методологічні засади, розвиток та міжнародно-правове регулювання інституту видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення» складається з трьох підрозділів.

У *підрозділі 1.1 «Теоретико-методологічні засади дослідження інституту видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення»* охарактеризовано ступінь дослідження обраної теми та зроблено висновок, що він є недостатнім. Незважаючи на те, що останнім часом зазначеній проблематиці приділяється дедалі більша увага з боку вітчизняних фахівців, сутність, зміст та правова природа екстрадиції до кінця ще не з'ясовані. Дисертаційні та інші монографічні праці висвітлюють питання кримінально-правової характеристики інституту видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, після внесення змін і доповнень до КК і КПК та без врахування положень нових нормативно-правових актів у цій сфері.

Запропоновано власне визначення екстрадиції як передачі іноземній державі особи, яка порушила положення закону про кримінальну відповідальність даної держави, на вимогу останньої для притягнення особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, до кримінальної відповідальності або приведення у виконання вироку суду, що вступив у законну силу, яке сформоване на підставі аналізу теоретичних засад дослідження інституту видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення. Наведену дефініцію 65,9% опитаних працівників Національної поліції при проведенні авторського анкетування вважають чіткою і повною.

Встановлено, що методологічна основа дослідження базується на загальних та спеціальних методах дослідження: історико-правовому, діалектичному, компаративістському, догматичному (юридичному), системно-структурному, конкретно-соціологічному, статистичному та методу моделювання. Здійснене обрання необхідної методології дослідження, що забезпечило результативність наукових пошуків, надання обґрунтованих пояснень отриманих у ході дослідження фактам, визначило теоретичне та практичне значення екстрадиції відповідно до положень чинного законодавства.

У *підрозділі 1.2 «Становлення інституту екстрадиції»* встановлено основні етапи розвитку інституту видачі осіб, що вчинили кримінальне правопорушення: I. На території України вперше договори подібного роду почали укладатися в X ст. в Київській Русі. Історія екстрадиції цього періоду тісно пов'язана з існуванням окремих князівств у ранні періоди становлення давньоруської держави, постійною зміною її кордонів, процесами злиття і переходу князівств під юрисдикцію іноземних правителів; II. Для епохи середньовіччя характерною зміною в сутності екстрадиції було виникнення місць, видача з яких стала недопустимою (монастирі, собори, храми, церкви, каплиці). III. В період перебування України під впливом Литви та Польщі діяли нормативно-правові

акти, видача правопорушників в яких регламентувалася досить поверхнево. IV. За часів Козацької держави екстрадиційні відносини визначалися характером взаємовідносин Української козацької держави із Російською державою. V. Для часів Російської імперії характерна досить розвинена правова система регулювання даного інституту: крім видачі закордонних злочинців, учасники договорів брали зобов'язання переслідувати за своїми законами власних громадян, які вчинили злочини проти законів другої сторони в випадку пред'явлення останньою вимоги про це. VI. Для радянського права характерними були тільки основні принципові засади інституту видачі злочинців, деталі ж не регламентувалися взагалі. VII. Україною як повноправним суб'єктом міжнародних відносин було укладено цілу низку міжнародних договорів, предметом регулювання яких виступають екстрадиційні відносини, які отримали конституційне регулювання (ч. 2 ст. 25 Конституції України). Із прийняттям чинного КК видачу злочинців регламентовано на рівні закону про кримінальну відповідальність (ст. 10 КК).

У підрозділі 1.3 «Міжнародно-правове регулювання видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення» зазначається, що основоположними джерелами правових норм про екстрадицію у правовідносинах між державами є Міжнародний пакт про громадянські і політичні права та Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Доведено, що принципи, зафіксовані у вказаних нормативно-правових актах, є основою двосторонніх міжвідомчих договорів.

Вказано, що правову основу міжнародного співробітництва становлять міжнародні договори, які поділяються на: 1) багатосторонні міжнародні договори (універсальні міжнародні конвенції про боротьбу з окремими видами загальнокримінальних і міжнародних злочинів та регіональні міжнародні конвенції); 2) двосторонні міжнародні договори (договори колишнього СРСР, що набрали чинності для України в порядку правонаступництва; договори, укладені та ратифіковані Україною; міждержавні багатосторонні договори, ратифіковані Україною, що містять елементи правової допомоги; двосторонні договори про правову допомогу у кримінальних провадженнях). Удосконалена класифікація чинних міжнародних договорів, які містять екстрадиційні норми: а) договори про правову допомогу та правові відносини у цивільних та кримінальних справах, які, в тому числі, містять і екстрадиційні норми; б) договори про екстрадицію (видачу осіб, які вчиняють злочини).

Розділ 2 «Загальні засади інституту екстрадиції в кримінальному праві України» містить два підрозділи.

У підрозділі 2.1. «Сутність інституту екстрадиції в правовій системі України» дисертант підтримує положення про міжгалузевий характер інституту екстрадиції. Встановлено, що функції екстрадиції поділяються на загальні та спеціальні. Визначено принципи екстрадиції як базові правила і підстави її врегулювання та охарактеризовано принципи екстрадиції, які регулюються нормами кримінального права. Проаналізовано структуру екстрадиційних правовідносин. Удосконалено розуміння об'єкта екстрадиційних правовідносин як результату діяльності двох держав з приводу видачі особи, яка вчинила злочин, заради досягнення якого між ними встановлювався правовий зв'язок, що

підтверджено результатами анкетування (52,4% опитаних вважають вказане положення правильним). Доведено суб'єктний склад екстрадиційних відносин, якими виступають держави і інші уповноважені суб'єкти міжнародного права, що знайшло підтвердження в результатах анкетування, відповідно до якого 43,5% респондентів обрали вказаний варіант відповіді (в Україні це Генеральна прокуратура України, Міністерство юстиції України та Національна поліція України). Встановлено зміст екстрадиційних відносин як право видачі осіб, які вчинили злочин. Аргументовано, що лише за умов існування договору, в якому виражається державна воля, зазначене право трансформується в обов'язок видавати запитуваних осіб, якщо для цього є необхідні підстави та достатні умови. Зазначено, що лише за наявності правових умов та спільної міждержавної угоди про перехід юрисдикції тієї чи іншої держави на особу, яка передається за фактом вчинення нею злочину та перебування її поза юрисдикцією запитуючої держави, відбуваються правовідносини екстрадиційного характеру між двома або кількома державами, які виступають суб'єктами цих правовідносин, і полягають у передачі особи для притягнення до кримінальної відповідальності та її покарання.

Підрозділ 2.2 «Кримінально-правові підстави здійснення видачі особи, яка вчинила кримінальне правопорушення» присвячений розкриттю саме кримінально-правових підстав екстрадиції. Вказано, що при визначенні кримінально-правової основи екстрадиції посилену увагу необхідно звернути на внутрішнє законодавство України. Положення ст. 25 Конституції України, ст. 10 КК та норми Розділу IX КПК «Міжнародне співробітництво під час кримінального провадження» залишаються національними нормами, які регулюють питання екстрадиції в Україні. Доведено, що регламентація екстрадиції досить довгий час в Україні здійснювалася лише за допомогою норм міжнародних договорів і тільки з прийняттям КК України у 2001 р. на рівні закону про кримінальну відповідальність було регламентовано екстрадицію у ст. 10 КК. Залежно від мети надання правової допомоги у формі екстрадиції розрізняють такі її види: 1) видачу для покладення на особу кримінальної відповідальності; 2) передачу кримінального провадження; 3) видачу для приведення до виконання винесеного судом запитуючої держави і такого, що набрав законної сили, обвинувального вироку. Зазначено на неповноту вирішення на рівні КК питання щодо кола суб'єктів, які можуть бути передані іншій державі для відбування покарання.

Аргументовано, що кримінально-правовими підставами екстрадиції є: наявність інформації щодо відповідності злочину, у зв'язку з розслідуванням якого виникає необхідність у екстрадиції, формальним (дотримання доктрини «подвійної осудності», «подвійної кримінальності») та фактичним (суспільна небезпека злочину повинна виправдовувати провадження з надання правової допомоги) критеріям; наявність інформації про дотримання строків давності притягнення до кримінальної відповідальності, передбачених законом про кримінальну відповідальність.

Розділ 3 «Особливості співвідношення кримінально-правових, кримінально-процесуальних та кримінально-виконавчих засад інституту екстрадиції в Україні» структурно містить два підрозділи.

В підрозділі 3.1 «Співвідношення кримінально-правових і кримінально-процесуальних засад інституту екстрадиції в Україні» встановлено, що

кримінально-процесуальні засади інституту екстрадиції в Україні стосуються особливостей видачі іноземній державі особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, для притягнення до кримінальної відповідальності та віддання до суду та особливостей перейняття кримінального провадження. Удосконалено розуміння структурних елементів видачі іноземній державі особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, для притягнення до кримінальної відповідальності і віддання до суду та встановлено, що вони повинні мати місце і реалізовуватися лише за наявності достатніх та визначених законом підстав.

Зазначається, що перейняття кримінального провадження є засобом реалізації принципу невідворотності покарання, який, в свою чергу, виступає гарантією виконання завдань кримінального судочинства. Проаналізовано зміст перейняття кримінального провадження і встановлено його форми: 1) перейняття кримінального провадження від іноземних держав; 2) передачі кримінального провадження компетентному органу іншої держави.

У підрозділі 3.2 «Особливості кримінально-виконавчих засад інституту екстрадиції в Україні» доведено, що кримінально-виконавчі засади інституту екстрадиції в Україні стосуються видачі особи для приведення до виконання винесеного судом запитуючої держави і такого, що набрав законної сили, обвинувального вироку. Визначено, що міжнародні договори, які регулюють визнання й виконання судових рішень іноземних судів у кримінальних провадженнях і ратифіковані Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. Тому на території України можуть визнаватися та виконуватися рішення іноземних судів, у тому числі й у кримінальних провадженнях. Проаналізовані умови, за наявності яких можливе виконання судових рішень іноземних судів та передача судових рішень у кримінальних провадженнях для їх виконання за кордоном. Аргументовано, що положення ч. 4 ст. 10 КК щодо виконання в Україні вироку іноземного суду є правовою підставою застосування кримінально-виконавчої юрисдикції країни: визнання та виконання в Україні вироку іноземного суду та передачу засудженого іноземним судом громадянина України для відбування покарання в Україні.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукового завдання, що полягає у визначенні сутності та особливостей кримінально-правової характеристики інституту видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку висновків і пропозицій.

1. Дослідженню правової природи, сутності та змісту інституту видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення як окремого кримінально-правового явища на сучасному етапі після прийняття змін і доповнень до КК і КПК науковою спільнотою належної уваги не приділялося, відтак стан його наукової розробки є недостатнім. Існуючі дисертаційні та інші монографічні праці висвітлюють питання кримінально-правової характеристики інституту видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, без врахування положень нових нормативно-правових актів у цій сфері.

На підставі аналізу теоретичних засад дослідження інституту видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, ми запропонували авторське визначення екстрадиції як передачі іноземній державі особи, яка порушила положення закону про кримінальну відповідальність даної держави, на вимогу останньої для притягнення особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, до кримінальної відповідальності або приведення у виконання вироку суду, що вступив у законну силу. Зазначений термін 65,9% опитаних працівників Національної поліції визначили найбільш чітким і повним.

Обов'язковою вимогою кримінально-правової характеристики інституту видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, є необхідність використання загальних та спеціальних методів дослідження. Для результативності наукових пошуків у дисертації варто правильно обирати та застосовувати методологію, яка має бути репрезентована такими взаємопов'язаними методами: історико-правовим, діалектичним, компаративістським, догматичним (юридичним), системно-структурним, конкретно-соціологічним, статистичним та методом моделювання.

2. Встановлено основні етапи розвитку інституту видачі осіб, що вчинили кримінальне правопорушення: I етап (до XI ст.) – зародження інституту екстрадиції простежується у ранніх світових цивілізаціях. На території України вперше договори подібного роду почали укладатися в X ст. в Київській Русі; II етап (друга половина XI ст. – XV ст.) – епоха середньовіччя, для якої характерною зміною в сутності екстрадиції було виникнення місць, видача з яких стала недопустимою (монастирі, собори, храми, церкви, каплиці); III етап (друга половина XV ст. – перша половина XVII ст.) – в період перебування України під впливом Литви та Польщі діяли нормативно-правові акти, видача правопорушників в яких регламентувалася досить поверхнево; IV етап (середина XVII ст. – середина XVIII ст.) – за часів Козацької держави екстрадиційні відносини визначалися характером взаємовідносин Української козацької держави із Російською державою; V етап (друга половина XVIII ст. – початок XX ст.) – Російська імперія мала досить розвинену правову систему регулювання даного інституту; VI етап (початок XX ст. – 1991 р.) – для радянського права характерними були тільки основні принципів засади інституту видачі злочинців, деталі ж не регламентувалися взагалі. СРСР зобов'язувався видавати осіб лише за ті злочини, які передбачені КК обох держав. При чому, спеціальних двосторонніх договорів та конвенцій саме про видачу злочинців СРСР не укладав. VII етап (з 1991 р. – до сьогодні) – після проголошення незалежності Україною як повноправним суб'єктом міжнародних відносин було укладено цілу низку міжнародних договорів, предметом регулювання яких виступають екстрадиційні відносини, які отримали конституційне регулювання (ч. 2 ст. 25 Конституції України). Із прийняттям чинного КК видачу злочинців регламентовано на рівні закону про кримінальну відповідальність (ст. 10 КК).

3. Встановлено, що 68,3% респондентів вважають звернення до зарубіжного досвіду щодо визначення екстрадиції корисним для розвитку вітчизняного кримінального права.

Міжнародно-правова регламентація видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, здійснюється на підставі: I. Міжнародних договорів, серед яких варто виділити: 1) багатосторонні міжнародні договори: а) універсальні міжнародні конвенції про боротьбу з окремими видами загальнокримінальних і міжнародних злочинів; б) регіональні міжнародні конвенції, в яких поряд із нормами загального характеру переважну більшість становлять норми процесуальні; 2) двосторонні міжнародні договори, які поділяють на: а) договори колишнього СРСР, що набрали чинності для України в порядку правонаступництва; б) договори, укладені та ратифіковані Україною; II. Міждержавних багатосторонніх договорів, ратифікованих Україною, що містять елементи правової допомоги; III. Двосторонніх договорів про правову допомогу у кримінальних провадженнях із країнами як ближнього, так і далекого зарубіжжя; IV. Практики Європейського суду з прав людини; V. Рішень Європейського суду з прав людини, які стосуються протиправної практики України в сфері видачі правопорушників.

Чинні в Україні міжнародні договори, які містять екстрадиційні норми, умовно можна поділити на декілька груп: а) договори про правову допомогу та правові відносини у цивільних та кримінальних справах, які, в тому числі, містять і екстрадиційні норми; б) договори про екстрадицію (видачу осіб, які вчиняють злочини).

Загальними рисами міжнародно-правового регулювання видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення є те, що: а) у зв'язку із відсутністю єдиних правил у міжнародній та світовій практиці, за відсутності відповідного договору процедура екстрадиції здійснюється за згодою країн-учасників; б) обов'язкова видача відбувається лише за наявності договору.

Загальними вимогами до процедури видачі осіб, які вчинили злочин, є наступні: а) питання про видачу може підніматися лише щодо загальнокримінальних злочинів, що визнаються обома сторонами; б) у відповідності до норм національного кримінального законодавства, держава, котра просить про видачу особи, повинна відповідно провести відповідно до неї кримінальну юрисдикцію; в) нормами кримінального законодавства обох країн повинно бути передбачено покарання у вигляді позбавлення волі; г) в випадку, коли видача проводиться для притягнення винного до кримінальної відповідальності і у санкціях статті передбачено за даний злочин покарання у вигляді позбавлення волі на строк понад один рік, а в разі необхідності видачі для виконання рішення суду, що вступило в дію – не менше шести місяців.

4. Доведено, що інститут екстрадиції має міжгалузевий характер, оскільки регулюється нормами кількох галузей права: конституційного, кримінального, кримінального процесуального та міжнародного, що свідчить про його комплексність і визначає особливе місце серед інших правових інститутів, що підтверджується результатами авторського анкетування: 64,5% респондентів визнали міжгалузевий характер екстрадиції. Тому дослідження нормативно-правового регулювання суспільних відносин у сфері екстрадиції можна вважати комплексним міжгалузевим інститутом.

Конкретизовано функції екстрадиції на загальні та спеціальні та визначено та охарактеризовано принципи екстрадиції як базові правила та підстави врегулювання екстрадиції, які відображені в нормах міжнародних договорів, конвенцій, національних законів; стали основою реалізації підстав для передачі або відмови в передачі особи, яка вчинила злочин; мають ознаки імперативності та факультативності; характеризуються поєднанням принципів кримінального та кримінального процесуального права; знаходяться у сфері регулювання кількох галузей права: конституційного, кримінального, кримінального процесуального, міжнародного, адміністративного.

Проаналізовано наступні принципи екстрадиції, які регулюються нормами кримінального права: 1) принцип невидачі своїх громадян (видачі тільки іноземних громадян); 2) принцип подвійного інкримінування; 3) принцип подвійної злочинності; 4) принцип невідворотності покарання; 5) принцип мінімального строку покарання; 6) принцип меж кримінальної відповідальності виданої особи; 7) принцип виключення з підстав видачі за вчинення політичного злочину; 8) принцип заборони притягнення до відповідальності або покарання двічі за одне й те саме діяння; 9) принцип відповідальності за вчинення господарського (фінансового) злочину.

Частина принципів екстрадиції, які регулюються нормами КК, є міжгалузевими та паралельно регулюються нормами Конституції України (принцип невидачі своїх громадян, принцип виключення з підстав видачі за вчинення політичного злочину, принцип заборони притягнення до відповідальності або покарання двічі за одне й те саме діяння); деякі з них знайшли закріплення безпосередньо в положеннях ряду двосторонніх договорів, ще частина їх (наприклад, принцип виключення з підстав видачі за вчинення політичного злочину), вимагають додаткового закріплення в положеннях ст. 10 КК.

Розглянувши структуру екстрадиційних правовідносин, встановлено, що: а) об'єктом екстрадиційних відносин виступає результат діяльності двох держав з приводу видачі особи, яка вчинила злочин, заради досягнення якого між ними встановлювався правовий зв'язок (визнали 52,4% опитаних); б) суб'єктами екстрадиційних відносин у широкому розумінні виступають держави в особі уповноважених органів і міжнародні судові установи. Суб'єктами екстрадиційних відносин в Україні виступають Генеральна прокуратура України, Міністерство юстиції України та Національна поліція України, що визнали 43,5% опитаних; в) зміст екстрадиційних відносин полягає у праві видачі осіб, які вчинили злочин. Це право може трансформуватися в обов'язок видавати запитуваних осіб лише за умов існування договору та необхідних підстав.

5. Сутність правової природи екстрадиції полягає в тому, що держава у міжнародній сфері є абсолютно незалежною у своїх діях, її уповноважені органи визначають межі та ступінь міжнародного співробітництва, що реалізується шляхом укладення міжнародних угод.

Підставою для того, щоб між двома чи декількома державами розпочалися правовідносини щодо екстрадиції у формі передачі особи з метою притягнення її до кримінальної відповідальності та призначення покарання, буде укладення

міждержавної угоди та формування правових умов з приводу переходу юрисдикції певної держави на особу, що є під юрисдикцією запитуваної держави і яка вчинила злочин та перебуває поза нею.

Основними національними нормами (за винятком підзаконних нормативних актів), які регулюють питання екстрадиції, є положення ст. 25 Конституції України, ст. 10 КК та норми Розділу IX КПК «Міжнародне співробітництво під час кримінального провадження». Регламентація екстрадиції досить довгий час у нашій державі здійснювалася лише за допомогою норм міжнародних договорів і тільки з прийняттям КК України у 2001 р. на рівні закону про кримінальну відповідальність було регламентовано екстрадицію (ст. 10 КК). Поява в КК так званих екстрадиційних норм зумовила цілу низку проблем, які становлять підвищений інтерес не тільки для правової теорії, а й мають неабияке практичне значення.

На основі вивченого матеріалу встановлено, що кримінально-правовими підставами екстрадиції є: а) наявність інформації стосовно відповідності злочину, у зв'язку з розслідуванням якого виникає необхідність у екстрадиції, певним формальним (наприклад, дотримання доктрини «подвійної осудності», «подвійної кримінальності») та фактичним (суспільна небезпека злочину повинна виправдовувати провадження з надання правової допомоги) критеріям; б) наявність інформації про дотримання строків давності притягнення до кримінальної відповідальності, передбачених кримінальним законодавством.

Доведено, що право звернення по міжнародно-правову допомогу у формі екстрадиції належить державі, під кримінальну юрисдикцію якої підпадає порушення кримінально-правової заборони. Поширити свою кримінальну юрисдикцію на особу, яка допустила таке порушення, держава може на підставі кількох принципів чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі, головним серед яких є реальний принцип дії закону про кримінальну відповідальність у просторі.

6. Особливості кримінально-процесуальних засад інституту екстрадиції в Україні стосуються видачі іноземній державі особи, яка вчинила злочин, для притягнення до кримінальної відповідальності і віддання до суду та перейняття кримінального провадження.

Правова допомога між державами реалізується у формі: 1) виконання процесуальних дій, 2) перейняття кримінального провадження, 3) екстрадиції. Екстрадиція, як вид правової допомоги, залежно від мети її надання класифікується на видачу особи для притягнення до кримінальної відповідальності, передачу кримінального провадження, видачу особи для приведення до виконання винесеного судом запитуючої держави чи такого, що набрав законної сили, обвинувального вироку.

Особливості кримінально-процесуальних засад інституту екстрадиції в Україні стосуються видачі іноземній державі особи, яка вчинила злочин, для притягнення до кримінальної відповідальності і віддання до суду та перейняття кримінального провадження.

Видача іноземній державі особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, для притягнення до кримінальної відповідальності і віддання до суду структурно

складається з таких дій: 1) запит про встановлення місця перебування на території запитуваної держави особи, яку необхідно видати; 2) проведення екстрадиційної перевірки; 3) взяття під варту особи, яка підлягає екстрадиції; 4) видача особи; 5) тимчасова видача особи; 6) відстрочка передачі особи; 7) передача особи; 8) екстрадиційний транзит. Зазначені дії можуть вчинятися виключно за наявності достатніх підстав: запитуюча сторона вивчає норми національного законодавства та міжнародну договірно-правову базу стосовно питань видачі з метою визначення, чи є можливість направити клопотання про видачу особи, що перебуває на території іншої держави.

Переїняттям кримінального провадження слід вважати таку діяльність, що регулюється національними нормативно-правовими актами та міжнародними договорами і яку здійснюють відповідні компетентні органи у формі передачі ведення кримінального провадження за ті злочини, що були вчинені на території цієї держави компетентним органам іншої держави. Відповідно останні повинні прийняти справу для провадження у відповідності з нормами свого законодавства, тим самим задовольнивши клопотання іноземної держави.

Правовими підставами переїняття кримінального провадження є міжнародні договори України та міжвідомчі угоди про надання правової допомоги (встановлюють обов'язок здійснювати на прохання іноземної держави кримінальне переслідування проти своїх громадян, які підозрюються у тому, що вчинили злочин на території запитуючої держави), норми національного законодавства (яке є основою для застосування та реалізації міжнародних договорів), статутні документи міжнародних судових установ.

7. Особливістю кримінально-виконавчих засад інституту екстрадиції в Україні є той факт, що відповідно до положень Конституції України обов'язковими для виконання на всій території України є лише судові рішення, ухвалені судами іменем України. Вирок іноземного суду може мати правову силу на території іншої країни тільки у разі, якщо процесуальне законодавство певної держави допускає визнання і виконання вироків іноземних судів у кримінальних провадженнях.

Виконання судових рішень іноземних судів може здійснюватися лише за запитом іншої договірної держави при дотриманні певних умов: а) якщо засуджена особа постійно проживає в іншій державі; б) якщо виконання санкції в іншій державі покращить перспективи соціальної реабілітації засудженої особи; в) якщо санкція передбачає позбавлення волі, вона може бути застосована після виконання іншої санкції, що передбачає позбавлення волі, яку засуджена особа відбуває чи має відбутися в іншій державі; г) якщо інша держава є державою походження засудженої особи і заявила про своє бажання прийняти відповідальність за виконання такої санкції; д) якщо вона вважає, що сама не в змозі виконати санкцію, а інша держава може.

Інститут виконання вироку іноземного суду було закріплено в КК шляхом затвердження нової редакції ст. 10 КК, що було спрямовано на приведення термінології, яка використовується у законодавчих актах України, у відповідність до понятійного апарату КПК України.

8.3 огляду на викладені теоретичні положення та практично значущі результати вироблено низку конкретних законодавчих пропозицій щодо змін і доповнень до ст. 10 КК, а саме пропонується викласти ст. 10 КК в наступній редакції:

«Стаття 10. Вирішення питання про кримінальну відповідальність осіб, які підлягають кримінальній відповідальності за законодавством іноземної держави і перебувають на території України, та виконання вироків, винесених іноземними судами чи міжнародними судовими установами.

1. Громадяни України, які вчинили кримінальні правопорушення поза межами України, не можуть бути видані іноземній державі для притягнення до кримінальної відповідальності та віддання до суду чи приведення до виконання винесеного судом обвинувального вироку.

2. Іноземці та особи без громадянства, які вчинили кримінальні правопорушення поза межами України і перебувають на території України, можуть бути видані іноземній державі для притягнення до кримінальної відповідальності і віддання до суду.

3. Іноземці та особи без громадянства, які вчинили кримінальні правопорушення поза межами України і перебувають на території України та отримали політичний притулок в Україні, не можуть бути видані іноземній державі для притягнення до кримінальної відповідальності і віддання до суду.

4. Забороняється видача іноземців та осіб без громадянства з метою притягнення їх до кримінальної відповідальності надзвичайним судом чи в порядку спрощеного судочинства, коли є підстави вважати, що таким особам не буде забезпечено мінімальні гарантії прав людини.

5. Забороняється видача іноземців та осіб без громадянства за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками.

6. Україна може перейняти кримінальне провадження, в якому судовими органами іноземної держави не ухвалено вирок, щодо громадян України та іноземців, які вчинили кримінальні правопорушення за межами України і перебувають на території України, але які не можуть бути видані іноземній державі або у видачі яких відмовлено, якщо діяння, у зв'язку з яким запитується передача кримінального провадження, згідно з цим Кодексом визнається кримінальним правопорушенням.

7. Виконання в Україні вироку іноземного суду чи міжнародної судової установи щодо іноземців чи осіб без громадянства, що постійно проживають в Україні, можливо, якщо діяння, внаслідок вчинення якого було ухвалено вирок, згідно з цим Кодексом визнається кримінальним правопорушенням або було б кримінальним правопорушенням у разі його вчинення на території України.

8. Україна має право видати іноземців, які вчинили кримінальні правопорушення за межами України і перебувають на території України або здійснювати щодо них процесуальні дії у відповідності з вимогами КПК України».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Гришук Г. М. Міжнародно-правові підстави застосування інституту видачі особи, яка вчинила кримінальне правопорушення. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2013. Серія «Юридичні науки». Спецвипуск. Т. 1. С. 91–95.
2. Hryszczuk H. Powstanie instytutu ekstradycji osoby, która popełniła przestępstwo karne. *Knowledge. Education. Law. Management*. Lodz (Poland), 2013. № 4 (1). P. 69–87.
3. Гришук Г. М. Правова природа видачі особи, яка вчинила кримінальне правопорушення. *Проблеми законності*. 2015. № 2 (128). С. 67–74.
4. Гришук Г. М. Кримінально-процесуальний порядок здійснення екстрадиційного провадження. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2015. № 2. С. 83–88.
5. Гришук Г. М. Кримінально-правові підстави здійснення видачі особи, яка вчинила кримінальне правопорушення. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. Серія «Юридичні науки». Вип. 6–2. С. 76–79.
6. Гришук Г. М. Реалізація інституту видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення в правозастосовній практиці. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. № 2. С. 134–137.
7. Гришук Г. М. Поняття та види екстрадиції в кримінальному праві. *Актуальні проблеми кримінального права (пам'яті професора П. П. Михайленка): тези доп. IV наук.-теорет. конф. (м. Київ, 6 груд. 2013 р.)*. Київ: Вид-во Європейського університету, 2013. С. 52–54.
8. Гришук Г. М. Елементи механізму правового регулювання екстрадиції. *Актуальні проблеми кримінального права: матеріали Міжвуз. наук.-теорет. конф. (м. Київ, 21 листоп. 2014 р.)*. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2014. С. 23–25.
9. Гришук Г. М. Поняття екстрадиційних правовідносин. *Правове життя: сучасний стан та перспективи розвитку: зб. тез наук. доп. XI Міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених (м. Луцьк, 27–28 берез. 2015 р.)*. Луцьк: Вежа-друк, 2015. С. 277–278.
10. Гришук Г. М. Нормативно-правове регулювання інституту видачі особи, яка вчинила кримінальне правопорушення. *Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень: матеріали IX Міжнар. наук.-практ. конф. студентів і аспірантів (м. Луцьк, 12–13 трав. 2015 р.)*. Луцьк: Вежа-друк, 2015. С. 334–337.
11. Гришук Г. М. Особливості видачі особи для приведення до виконання вироку, що набрав законної сили. *Актуальні питання реформування правової системи України: матеріали XII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Луцьк, 26–27 черв. 2015 р.)*. Луцьк: Вежа-друк, 2015. С. 180–182.
12. Гришук Г. М. Історія становлення інституту видачі особи, яка вчинила кримінальне правопорушення. *Кримінально-правові та кримінологічні заходи протидії злочинності: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 13 листоп. 2015 р.)*. Одеса: ОДУВС, 2015. С. 47–48.
13. Гришук Г. М. Процес видачі особи, яка вчинила кримінальне правопорушення. *Актуальні проблеми кримінального права (пам'яті професора П. П. Михайленка): матеріали VI Міжвуз. наук.-теорет. конф. (м. Київ, 20 листоп. 2015 р.)*. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2015. С. 28–32.

14. Грищук Г. М. Європейський ордер на арешт як особливий юридичний інструмент екстрадиції. *Актуальні питання реформування правової системи України: матеріали XIII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Луцьк, 24–25 черв. 2016 р.)*. Луцьк: Вежа-друк, 2016. С. 258–260.

15. Грищук Г. М. Сучасні концепції екстрадиції. *Актуальні проблеми кримінального права (пам'яті професора П. П. Михайленка): матеріали VII Міжвуз. наук.-теорет. конф. (м. Київ, 18 листоп. 2016 р.)*. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2016. – С. 103–104.

16. Грищук Г. М. Екстрадиція як підстава протидії злочинності. *Кримінально-правові та кримінологічні аспекти протидії злочинності: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 25 листоп. 2016 р.)*. Одеса: ОДУВС, 2016. С. 54–55.

17. Грищук Г. М. Особливості видачі іноземній державі особи, яка вчинила кримінальне правопорушення для притягнення до кримінальної відповідальності та віддання до суду. *Вища освіта – студентська наука – сучасне суспільство: напрями розвитку: матеріали Міжнар. студ. наук.-практ. конф. (м. Київ, 24 берез. 2017 р.)*. Київ, 2017. С. 122–125.

18. Grischuk Galina. Institute of extradition: criminal-executive aspects. *Застосування іноземної мови при викладанні кримінально-правових дисциплін: матеріали наук.-практ. інтернет-конф. (Київ, 30 черв. 2017 р.)*. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2017. С. 16–18.

АНОТАЦІЯ

Грищук Г.М. Кримінально-правова характеристика інституту видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. – Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2017.

Дисертацію присвячено комплексному дослідженню теоретичних та практичних питань кримінально-правової характеристики інституту видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення. У роботі розкрито теоретико-методологічні засади дослідження, розглянуто особливості становлення інституту екстрадиції та міжнародно-правового регулювання видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення.

Здійснено аналіз загальних засад інституту екстрадиції в кримінальному праві України, розкрито сутність вказаного інституту, проаналізовано кримінально-правові підстави здійснення видачі особи, яка вчинила кримінальне правопорушення. Досліджено особливості реалізації інституту видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, в правозастосовчій практиці. Визначено кримінально-процесуальні та кримінально-виконавчі засади інституту екстрадиції в Україні. Зроблено висновки та сформульовано практичні пропозиції, важливі для кримінального права.

Ключові слова: особа, яка вчинила злочин, екстрадиція, кримінальне правопорушення, видача осіб, екстрадиційні норми, екстрадиційні правовідносини, принципи екстрадиції.

АННОТАЦИЯ

Грищук Г.Н. Уголовно-правовая характеристика института выдачи лиц, совершивших уголовное преступление. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. – Национальная академия внутренних дел, Киев, 2017.

Диссертация посвящена комплексному исследованию теоретических и практических вопросов уголовно-правовой характеристики института выдачи лиц, совершивших уголовное преступление. В работе раскрыты теоретико-методологические основы исследования, рассмотрены особенности становления института экстрадиции и международно-правового регулирования выдачи лиц, совершивших уголовное преступление.

Указано, что во времена Киевской Руси впервые начали заключаться договора, которые устанавливали правила выдачи лиц, совершивших преступление. В эпоху средневековья особую роль имела церковь, сыгравшая решающую роль в распространении выдачи еретиков. Указано, что в это время экстрадиция оставалась формой расправы с политическими врагами. В большинстве законодательных актов, начиная с XVI в., существовали положения, направленные на урегулирование выдачи лиц, совершивших преступления (Стоглав 1551 г., Соборного уложения 1649 г., Уложения о наказаниях уголовных и исправительных 1845 г., Уголовное уложение 1903 г.).

Период XVIII ст. стал периодом заключения договоров, направленных против субъектов военных преступлений, что характерно для обстановки, сложившейся в Европе в тот период, хотя все чаще бывали случаи выдачи лиц, совершивших преступления общеуголовной направленности.

Распад Советского Союза способствовал развитию экстрадиционных отношений с учетом общепризнанных принципов права и международно-правовых стандартов. После провозглашения независимости государства Украиной, как полноправным субъектом международных отношений, было заключено целый ряд международных договоров, предметом регулирования которых выступают экстрадиционные отношения.

Аргументировано, что основой двусторонних межведомственных договоров, заключенных уполномоченными органами различных государств являются принципы, зафиксированные в Европейской конвенции о выдаче 1957 г. и Конвенции о правовой помощи и правовых отношениях по гражданским, семейным и уголовным делам 1993 г.

Осуществлен анализ общих основ института экстрадиции в уголовном праве Украины, раскрыта сущность указанного института, проанализированы уголовно-правовые основания осуществления выдачи лица, совершившего уголовное преступление.

Установлено, что функции экстрадиции делятся на общие и специальные. Определено, что принципы экстрадиции – это базовые правила и основания ее урегулирования. Охарактеризованы принципы экстрадиции, которые регулируются нормами уголовного права. Проанализирована структура экстрадиционных правоотношений. Доказано, что их объектом выступает такой

результат деятельности двух государств по поводу выдачи лица, совершившего преступление, ради достижения которого между ними устанавливалась правовая связь. Субъектами экстрадиционных отношений выступают государства и другие уполномоченные субъекты международного права. Содержание экстрадиционных отношений – это право выдачи лиц, совершивших преступление. Аргументировано, что только в условиях существования договора, в котором выражается государственная воля, указанное право трансформируется в обязанность выдавать запрашиваемых лиц, если для этого есть необходимые основания и достаточные условия.

Проанализированы уголовно-процессуальные и уголовно-исправительные аспекты института экстрадиции в Украине. Исследованы особенности реализации института выдачи лиц, совершивших уголовное преступление, в правоприменительной практике. Сделаны выводы и сформулированы практические предложения, важные для уголовного права.

Ключевые слова: лицо, совершившее преступление, экстрадиция, уголовное правонарушение, выдача лиц, экстрадиционные нормы, экстрадиционные правоотношения, принципы экстрадиции.

SUMMARY

Hryshchuk H. M. Criminal and legal characteristics of the institute carrying out the extradition of people committed a criminal acts. – Manuscript.

The thesis for the degree of candidate of legal sciences, specialty 12.00.08 – criminal law and criminology; penal law. – National Academy of Internal Affairs, Kyiv, 2017.

The dissertation is devoted to the comprehensive view of either theoretical or practical topics concerning the criminal and legal characteristics of the institute carrying out the extradition of people committed a criminal act. The theoretical and methodological backgrounds to the issue discussed in the thesis are outlined as well as peculiarities of the formation of not only the extradition institute, but also the international legal regulations of the extradition of people committed a criminal act are given.

The extradition institute general principles are analyzed within the criminal law of Ukraine. The essence of the institute mentioned above is revealed. The criminal legal grounds for the extradition of people committed a criminal act are examined. Peculiarities of the implementation of the institute carrying out the extradition of people committed a criminal act within the law enforcement practice are studied. Criminal-procedural and criminal-executive principles of the institute of the extradition in Ukraine are defined. Conclusions are drawn and practical proposals important for criminal law are formulated.

Keywords: person committed a criminal act, action of extraditing a person accused or convicted of a crime, criminal offence, extradition, extradition norms, extradition legal relations, and principles of extradition.